

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.762>

JEL classification: M31, O33, C55

UDC: 004.896

Ірина ІВАШКІВ

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу селекції, насінництва та інтродукції сільськогосподарських культур,

Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН, Україна
ORCID iD: 0000-0002-8135-8260

Дмитро ШИЯН

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна
ORCID iD: 0000-0002-0815-267X

Діана ШЕЛЕНКО

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки,
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
ORCID iD: 0000-0002-9214-7258

Дмитро НЕМІШ

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи,
Прикарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН, Україна
ORCID iD: 0000-0002-8775-9305

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У РІЗНИХ ЗА РОЗМІРОМ ТА ТИПАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ

Анотація

Вступ. Європейська інтеграція України супроводжується трансформацією підходів до розвитку туристичної сфери, у центрі яких перебувають цифровізація, міжсекторна взаємодія та формування інтегрованих туристичних екосистем. За сучасних умов конкурентоспроможність туристичних дестинацій визначається не лише ресурсним потенціалом, а й здатністю учасників туристичного ринку координувати діяльність, обмінюватися даними, швидко адаптуватися до змін і забезпечувати високі стандарти якості, доступності та безпеки відповідно до вимог Європейського Союзу.

© Ірина Івашків, Дмитро Шиян, Діана Шеленко, Дмитро Неміш, 2025

Отримано: 28.10.2025 р.

Рекомендовано до друку: 16.11.2025 р.

Опубліковано: 19.12.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Івашків І., Шиян Д., Шеленко Д., Неміш Д. Особливості адаптації структури виробництва продукції рослинництва у різних за розміром та типами аграрних підприємствах в умовах викликів воєнного часу в Україні. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 4. С. 762-771. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.762>

Мета. Метою дослідження є обґрунтування концептуальних засад формування туристичної екосистеми в умовах євроінтеграції та визначення ролі цифрової адаптації як механізму координації взаємодії між її учасниками й підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

Методологія. Методологічною основою дослідження є системний, екосистемний та структурно-функціональний підходи. Використано методи теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу, структурно-логічного моделювання, порівняльного аналізу та концептуального проектування. Інформаційну основу становили нормативно-правові акти Європейського Союзу, аналітичні матеріали міжнародних організацій та сучасні наукові дослідження у сфері цифрової трансформації й розвитку туристичних екосистем.

Результати. Обґрунтовано екосистемний підхід до розвитку туризму, що передбачає інтеграцію органів влади, бізнесу, місцевих громад, освітніх і культурних установ, цифрових платформ, туристів та інших зацікавлених сторін у єдину систему створення туристичної цінності. Визначено цифрову адаптацію як внутрішній механізм узгодження взаємодії між учасниками туристичної екосистеми, який забезпечує ефективний обмін даними, підтримку сервісної якості, прозору комунікацію та оперативне прийняття управлінських рішень. Запропоновано структурну модель туристичної екосистеми та матрицю екосистемних розривів, що дозволяють ідентифікувати бар'єри розвитку між ресурсами, бізнесом, громадами, інформаційними потоками, локальними продуктами та зовнішніми ринками, а також визначити напрями їх подолання за допомогою цифрових інструментів.

Висновки. Формування туристичної екосистеми на засадах цифрової адаптації є важливою передумовою інтеграції України до європейського туристичного простору. Запропоновані концептуальні підходи сприятимуть підвищенню ефективності управління туристичними дестинаціями, розвитку міжсекторного партнерства, зміцненню цифрової довіри та забезпеченню сталого розвитку туристичної сфери відповідно до європейських стандартів.

Ключові слова: аграрні підприємства; фермерські господарства; розміри підприємств; структура виробництва; рослинництво; адаптація; воєнний стан; зовнішні шоки; стійкість; конкурентоспроможність.

Вступ

В умовах воєнного стану, спричиненого агресією росії проти України, вітчизняний аграрний сектор для збереження своєї конкурентоспроможності потребує адаптації аграрних підприємств, різних за розміром та формою господарювання, до сучасних викликів, умов та потреб ринку. Сьогодні, на п'ятий рік війни РФ проти України, практично всі аграрні підприємства продовжують функціонувати в умовах невизначеності, воєнних ризиків, недостачі трудових ресурсів, фінансового забезпечення і нестабільності у логістично-збутовій діяльності. Відповідну специфіку процесу адаптації аграрних підприємств до ризиків воєнного часу можемо спостерігати як на «мирній» підконтрольній уряду України території, так й особливо у прифронтових районах, на територіях, що знаходяться на порівняно невеликій відстані від лінії бойових дій, а також на деокупованих територіях, де зберігається загроза замінованих земель тощо. Водночас дуже

різною є здатність адаптації до сучасних викликів у різних за розмірами і формою господарювання аграрних товаровиробників – великих, середніх і малих, фермерських та інших сільськогосподарських підприємств. Все це актуалізує науковий інтерес до проблем антикризового менеджменту в економіці взагалі й адаптивного механізму управління аграрними підприємствами зокрема.

Огляд літератури

Проблеми антикризового менеджменту аграрного сектору економіки уже стали предметом дослідження українських та зарубіжних науковців. Так, Н. Лемещенко акцентувала увагу на інституційному забезпеченні сталого розвитку сільського господарства [6], Ю. Кирилов окреслив концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації [5], В. Скупейко обґрунтував інституційно-економічні механізми забезпечення конкурентоспроможності

сільськогосподарських підприємств [12], А. Верзун і Л. Войничка розглянули інструменти антикризового управління в системі менеджменту сільськогосподарських підприємств [3]. Попри значну увагу науковців до різних аспектів антикризового управління в умовах економічної нестабільності, поступово з'являються наукові розробки проблем адаптивного управління в умовах воєнного часу. Теоретичне обґрунтування систем і технологій адаптивного управління підприємствами в умовах кризових явищ в економіці та змін клімату здійснили Н. Буняк [2], Т. Наливайко [7], Н. Пахота [8], С. Пілецька і Т. Коритько [9], О. Тімінський [13], В. Халіна і Ю. Колбасинський [14] та інші [1]. В. Гавриш здійснив обґрунтування необхідності впровадження адаптивних управлінських підходів у системи аграрного виробництва в умовах дестабілізованого середовища, зовнішніх загроз і внутрішніх трансформацій, спричинених війною [4].

Разом з тим, залишається чимало важливих питань, зокрема, забезпечення стійкості розвитку та збалансованості структури аграрного виробництва різними за типологією суб'єктами господарювання, що потребують наукового пошуку, а тому стали предметом нашого дослідження.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є обґрунтування особливостей адаптації структури виробництва продукції рослинництва в аграрних підприємствах різних розмірів і типів господарювання в умовах викликів воєнного часу в Україні та визначення напрямів підвищення стійкості й ефективності їх функціонування в процесі повоєнного відновлення аграрного сектору.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- дослідити теоретичні засади адаптивного управління аграрними підприємствами в умовах воєнних ризиків та економічної нестабільності;
- проаналізувати сучасні підходи до класифікації аграрних підприємств відповідно до оновленої нормативно-правової бази України та євроінтеграційних вимог;

- оцінити структуру виробництва валової продукції сільського господарства залежно від типу та розміру аграрних підприємств;
- здійснити порівняльний аналіз структури виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах і фермерських господарствах різних розмірів;
- визначити особливості адаптації виробничої структури аграрних підприємств до викликів воєнного часу залежно від їх розміру та організаційно-господарського типу;
- обґрунтувати напрями підвищення стійкості й конкурентоспроможності аграрних підприємств у контексті воєнних викликів, євроінтеграції та післявоєнного відновлення України.

Методологія дослідження

Методологічною основою дослідження є системний підхід, який забезпечує комплексний аналіз особливостей адаптації структури виробництва продукції рослинництва в аграрних підприємствах різних розмірів і типів господарювання в умовах воєнного часу. Для досягнення поставленої мети використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Метод теоретичного узагальнення застосовано для дослідження концептуальних засад адаптивного управління аграрними підприємствами в умовах воєнних викликів. Методи аналізу і синтезу використано для опрацювання нормативно-правових актів України, наукових праць та аналітичних матеріалів щодо розвитку аграрного сектору й удосконалення класифікації аграрних підприємств. Порівняльний метод застосовано для оцінювання структури виробництва валової продукції сільського господарства та продукції рослинництва залежно від розмірів і типів аграрних підприємств. Методи статистичного аналізу та узагальнення використано для інтерпретації показників виробничої структури аграрного сектору України. Метод структурно-логічного аналізу застосовано для обґрунтування взаємозв'язку між структурою аграрного

виробництва, адаптаційними можливостями різних категорій товаровиробників та їх стійкістю до викликів воєнного часу. Інформаційну основу дослідження становлять нормативно-правові акти України, офіційні аналітичні матеріали, статистичні дані та результати сучасних наукових досліджень з питань адаптивного розвитку аграрного сектору.

Результати та їх обговорення

Сьогодні в умовах воєнного стану в Україні і триваючої агресії РФ аграрна галузь економіки потребує формування комплексної стратегії адаптивного управління, що, на думку О. Полагенько, включає економічні, соціальні, технологічні та психологічні складові [1, с. 177]. Справді, важко не погодитись із думкою В. Гариша, що «адаптивне управління виступає ключовим інструментом забезпечення стійкості аграрного виробництва в умовах воєнних ризиків, які характеризуються високою інтенсивністю зовнішніх загроз, непередбачуваністю змін середовища та ресурсними обмеженнями. Традиційні централізовані моделі управління виявляються неефективними в умовах воєнного стану, натомість гнучкі, децентралізовані, цифровізовані та сценарно орієнтовані підходи забезпечують підприємствам здатність до оперативного реагування, адаптації та збереження функціональної цілісності» [4, с. 223].

Важливу роль для впровадження адаптивних моделей управління агровиробництва відіграло законодавче регулювання класифікації аграрних підприємств України, стимулом для якого стали також євроінтеграційні процеси. Так, після

отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі у червні 2022 року та початку переговорів про вступ у червні 2024 року перед Україною постало завдання глибокої структурної адаптації аграрного сектору до стандартів Спільної аграрної політики ЄС (CAP), яка передбачає значну увагу до малих та середніх господарств та екологічних практик (фінансову підтримку в межах 10–65% прямих виплат) [11, с. 5–6]. Оскільки тривалий час основою для визначення розміру підприємств в Україні довгий час слугував Господарський кодекс України (втратив чинність на підставі Закону № 4196-IX від 09.01.2025 р.) (стаття 55), який встановлював критерії поділу суб'єктів господарювання на мікро, малі, середні та великі, то невдовзі було зареєстровано законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» за № 13202-1 від 07.05.2025 р. (прийнятий як Закон за № 4619-IX 08.10.2025 р.) [10]. Цей акт запровадив важливі законодавчі зміни в цій класифікації, тобто фактично, як відзначили О. Сікачина та Т. Гагалюк, «відбулася певна революція в підходах до класифікації агровиробників», а одним із ключових нововведень стало запровадження єдиного визначення терміну «фермери» (пункт 2.42 статті 2 законопроекту), який охоплював усіх виробників сільськогосподарської продукції [11, с. 8].

Проаналізуємо основні критерії класифікації аграрних підприємств України, визначені для суб'єктів господарювання у законопроекті «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі» № 13202-1 від 07.05.2025 р. (таблиця 1).

Таблиця 1. Основні критерії класифікації суб'єктів господарювання України (відповідно до законопроекту № 13202-1 від 07.05.2025 р.)

Категорія підприємств	Чисельність працівників	Річний дохід	Балансова вартість активів
Малі	до 10	до 0,70 млн євро	до 0,35 млн євро
Середні	Від 10 до 50	від 0,70 до 8,0 млн євро	від 0,35 до 4,0 млн євро
Великі	Від 50	більше 8,0 млн євро	більше 4 млн євро

Джерела: [10, ст. 2, пункти 2.37, 2.38, 2.39; 11, с. 8–9].

Аграрні підприємства України, згідно з критеріями класифікації суб'єктів господарювання, визначеними у законопроекті № 13202-1, поділяються на малі середні та великі залежно від чисельності їх працівників, річного сукупного доходу та балансової вартості активів. Так, до малих аграрних підприємств відносять господарські структури, в яких чисельність зареєстрованих працівників не перевищує 10 чоловік, отриманий сукупний річний дохід може становити до 0,7 млн. євро, а балансова вартість активів – не більше 0,35 млн. євро. До середніх за розміром аграрних підприємств відносять підприємницькі структури, де частка зареєстрованих працівників становить від 10 до 50 чоловік, річний дохід складає від 0,7 до 8,0 млн. грн., а балансова вартість активів – від 0,35 до 4,0 млн. євро. До великих аграрних підприємств належать ті, в яких чисельність працівників перевищує 50 осіб, річний дохід перевищує 8,0 млн. євро, а балансова вартість активів становить більше 4 млн. євро.

Таким чином, запровадження спеціальної класифікації для агровиробників в Україні, як

відзначають експерти, «може мати кілька важливих наслідків. По-перше, це забезпечує більш справедливий розподіл державної підтримки – тепер для кожної категорії можуть розроблятися окремі програми підтримки. По-друге, нова класифікація інтегрована з Державним аграрним реєстром – це означає автоматизацію процесів надання підтримки та зменшення корупційних ризиків. По-третє, уніфікація термінології може полегшати взаємодію з міжнародними партнерами та донорськими організаціями, які тепер мають більш чіткі критерії для визначення бенефіціарів своїх програм» [11, с. 9]. Варто додати, що в умовах воєнного часу в Україні та у перспективі повоєнної відбудови нова класифікація агровиробників буде мати значний вплив на створення адаптивних моделей менеджменту.

Для розробки у найближчій перспективі механізмів адаптації структури аграрного виробництва різними за розміром суб'єктами господарювання необхідно проаналізувати актуальний стан на 2024 р. (таблиця 2).

Таблиця 2. Структура виробництва продукції сільського господарства в залежності від розмірів аграрних підприємств України у 2024 році, %

	Розміри аграрних підприємств		
	Великі	Середні	Малі
Сільськогосподарські підприємства без фермерських господарств			
Продукція сільського господарства, %	63,7	31,2	5,1
% від загальної кількості суб'єктів	10,4	40,4	49,2
Фермерські господарства			
Продукція сільського господарства, %	13,3	45,7	41,0
% від загальної кількості суб'єктів	0,5	8,1	91,4

Джерела: [11, с. 23].

Слід відзначити, що проведені у таблиці 2 розрахунки із врахуванням нової класифікації за розмірами сільськогосподарських підприємств (на великі, середні і малі) відповідно до критеріїв законопроекту 2025 р., а також додатковий поділ агровиробників на підприємства без фермерських господарств та фермерські господарства.

Серед усієї валової продукції сільського господарства України, виготовленої аграрними підприємствами (без фермерських господарств), частка великих підприємств становить 63,7 %, тим часом 31,2 % продукції

вирощено середніми підприємствами, а 5,1 % – малими підприємствами. Значна питома вага валової продукції сільського господарства, виробленої великими та середніми аграрними підприємствами (їх сукупна частка складає майже 95 %), свідчить про значний їхній ресурсний і виробничий потенціал у порівнянні з малими за розмірами сільськогосподарськими підприємствами. Щодо кількості аграрних підприємств (без фермерських господарств), то простежується наступна тенденція: найбільше частка зареєстрованих товаровиробників належить

малим аграрним підприємствам (49,2 %), дещо меншу частку становлять середні підприємства (40,4%), і тільки десятку частину – великі за розміром суб'єкти господарювання – агрохолдинги (10,4 %). Таким чином, спостерігається цікава тенденція: великі агрохолдинги не становлять значну частку зареєстрованих суб'єктів господарювання, але, зважаючи на високу концентрацію виробничих ресурсів, використання сучасних технологій, виробляють значно більшу кількість валової сільськогосподарської продукції у порівнянні із малими та середніми агропідприємствами.

Розглядаючи виробництво валової аграрної продукції у різних за розмірами фермерських господарствах, простежується уже суттєво відмінна тенденція. Найбільшу питому вагу сільськогосподарської продукції виробляють середні і малі фермерські господарства – відповідно 45,7 % і 41,0 %, а сукупна питома вага яких становить 86,7 %, тим часом на великі фермерські господарства припадає лише 13,3 %. Тим часом у структурі зареєстрованих фермерських господарств найбільшу частку

становлять малі (91,4 %), суттєво меншу – середні (8,1 %), незначну – великі (0,5 %).

Отож, на відміну від групи сільськогосподарських підприємств, де основними товаровиробниками виступали великі агрохолдинги (63,7 %) та середні підприємства (31,2 %), абсолютно інша тенденція має в групі фермерських господарств, де основними агровиробниками є середні (45,7 %) та малі (41,0 %) господарства. Виявлені тенденції в структурі виробництва сільськогосподарської продукції різними за типом і розмірами підприємствами має важливе значення для оцінки їхнього економічного потенціалу та формування стратегій адаптивного управління аграрною галуззю в умовах нестабільності та воєнного часу, а згодом – також у процесі розробки стратегій повоєнної відбудови сільського господарства України.

Окремої уваги, на нашу думку, заслуговує аналіз структури виробництва валової продукції рослинництва різними за типом і розмірами аграрними підприємствами України (таблиця 3).

Таблиця 3. Структура виробництва продукції рослинництва за типом та категоріями сільськогосподарських підприємств України у 2024 році, %

Показники	Розміри аграрних підприємств		
	Великі	Середні	Малі
Сільськогосподарські підприємства без фермерських господарств			
Продукція рослинництва, %	58,0	35,9	6,1
% від загальної кількості суб'єктів	10,4	40,8	48,8
Фермерські господарства			
Продукція рослинництва, %	10,8	46,2	43,1
% від загальної кількості суб'єктів	0,5	8,1	91,4

Джерела: [11, с. 24].

Оцінюючи в цілому структуру виробництва валової продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами (без фермерських господарств) України, спостерігаємо майже ідентичну ситуацію щодо виробництва валової продукції сільського господарства. Так, більшу частину (58,0%) валової продукції рослинництва виробляють великі за розміром підприємства, третину (35,9 %) – середні підприємства, і незначну частку (6,1 %) – малі підприємства. Таким чином, значну частину серед виробників продукції рослинництва становлять середні та

великі сільськогосподарські підприємства (без фермерських господарств), сукупна частка їх складає 93,9 % виготовленої продукції. Водночас аналіз структури зареєстрованих сільськогосподарських підприємств (без фермерських господарств) показує, що великі підприємства становлять тільки десятку частину (10,4 %), а середні та малі аграрні підприємства – відповідно 40,8 % та 48,8 %, а в сукупності 89,6 %.

Діаметрально протилежна ситуація, як нами уже згадувалося вище, має місце в структурі виробництві валової продукції рослинництва

фермерськими господарствами. Найбільша питома вага валової продукції рослинництва вироблена середніми і малими фермерськими господарствами, сукупна частка яких становить 87,3 %. Частка валової продукції рослинництва, яка вирощена великими фермерськими господарствами в Україні становить 10,8 %.

Так само обернено пропорційною виглядає структура зареєстрованих фермерських господарств, які займаються виробництвом валової продукції рослинництва в Україні. Так, 91,4 % виробників продукції рослинництва належить до малих фермерських господарств, частка середніх фермерських господарств становить 8,1 %, а питома вага великих – 0,5 %.

Висновки та перспективи подальших розвідок в даному напрямку

Так, здійснивши порівняльний аналіз тенденцій розвитку та функціонування сільськогосподарських підприємств і

фермерських господарств в Україні за їхніми розмірами, можемо зробити такі висновки:

- значний потенціал великих агрохолдингів в аграрному секторі України свідчить про вагомий внесок великих за розмірами сільськогосподарських підприємств у виробництво як валової продукції сільського господарства загалом, так і продукції рослинництва зокрема. Їхня частка в Україні становить 63,7 % у виробництві валової продукції сільського господарства та 58,7 % у виробництві продукції рослинництва;
- важливу роль у розвитку аграрного сектору України відіграють малі та середні за розмірами фермерські господарства, які забезпечують виробництво переважної частки валової продукції сільського господарства та продукції рослинництва. Їхня частка у відповідних обсягах виробництва перевищує 85 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптація агровиробництва до змін клімату та ґрунтової родючості : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, с-ще Полігон, Миколаївський район, Миколаївська область, Україна, 9 жовтня 2025 р. / Миколаївська державна сільськогосподарська дослідна станція Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН України. Миколаїв, 2025. 189 с. URL: <https://icsanaas.com.ua/wp-content/uploads/2026/02/Збірник-матеріалів-конференції-9-жовтня-2025-рокуМиколаївська-ДСДС-ІКОСГ-НААН.pdf>.
2. Буняк Н. М. Особливості адаптивного управління підприємством в умовах кризових явищ. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. № 2 (88). С. 56–61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-7>.
3. Верзун А., Войнич Л. Антикризове управління в системі менеджменту сільськогосподарських підприємств. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 75. С. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-88>.
4. Гавриш В. В. Роль адаптивного управління у забезпеченні стійкості аграрного виробництва в умовах воєнних ризиків. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2025. Вип. 13 (46), ч. 1. С. 219–225. DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.13\(46\).1.219-225](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.13(46).1.219-225).
5. Кирилов Ю. Є. Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв, 2015. 44 с. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1785/1/Kirilov_avtoref_.pdf.
6. Лемещенко Н. Особливості інституційного забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2018. Vol. 2, № 6 (18). С. 3–10. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5936.

7. Наливайко Т. Л. Ідентифікація понятійно-категоріального апарату адаптивного управління. Економіка та держава. 2019. № 9. С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.9.95>.
8. Пахота Н. В. Механізм адаптивного управління організаційною культурою підприємства. Інтелект XXI. 2020. № 6. С. 82–85. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-6.14>.
9. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю. Система адаптивного управління підприємством в умовах мінливого зовнішнього середовища. Бізнес Інформ. 2018. № 12. С. 435–440. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_12_64.
10. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі № 13202-1 від 07.05.2025. Верховна Рада України. Законопроекти. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=13202-1&conv=9>.
11. Сікачина О., Гагалюк Т. Аналітичний огляд структури аграрного сектора України в контексті європейської інтеграції : Агрополітичний звіт APD/APB/05/2025. Київ, жовтень 2025 р. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Bericht_UA_251029_OS_FINAL.pdf.
12. Скупейко В. В. Формування інституційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Економіка та суспільство. 2018. № 15. С. 464–468. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/71.pdf.
13. Тімінський О. Г. Технології адаптивного управління як механізм забезпечення ефективності організаційно-управлінських систем. Управління розвитком складних систем. 2016. № 27. С. 122–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2016_27_20.
14. Халіна В., Колбасинський Ю. Теоретичне підґрунтя адаптивного управління підприємством. Економіка та суспільство. 2024. № 63. С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-127>.

REFERENCES

1. Mykolaiv State Agricultural Research Station of the Institute of Climate-Smart Agriculture of NAAS of Ukraine. (2025). Adaptation of agricultural production to climate change and soil fertility: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. Mykolaiv. <https://icsanaas.com.ua/wp-content/uploads/2026/02/36ірник-матеріалів-конференції-9-жовтня-2025-рокуМиколаївська-ДСДС-ІКОСГ-НААН.pdf>
2. Buniak, N. M. (2022). Features of adaptive enterprise management under crisis phenomena. Problems of Systemic Approach in the Economy, 2(88), 56–61. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-7>
3. Verzun, A., & Voinycha, L. (2025). Crisis management in the management system of agricultural enterprises. Economy and Society, 75, 1–9. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-88>
4. Havrysh, V. V. (2025). The role of adaptive management in ensuring the resilience of agricultural production under wartime risks. Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic Sciences, 13(46), 219–225. [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.13\(46\).1.219-225](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.13(46).1.219-225)

5. Kyrylov, Yu. Ye. (2015). Conceptual foundations of competitive development of the agricultural sector of Ukraine's economy under globalization: Theory, methodology, practice [Extended abstract of doctoral dissertation, Mykolaiv National Agrarian University].
https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1785/1/Kirilov_avtoref_.pdf
6. Lemeshchenko, N. (2018). Features of institutional support for sustainable development of agricultural enterprises. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*, 2(6[18]), 3–10.
https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01072018/5936
7. Nalyvaiko, T. L. (2019). Identification of the conceptual and categorical apparatus of adaptive management. *Economy and State*, 9, 95–102. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.9.95>
8. Pakhota, N. V. (2020). Mechanism of adaptive management of enterprise organizational culture. *Intellect XXI*, 6, 82–85.
<https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-6.14>
9. Piletska, S. T., & Korytko, T. Yu. (2018). Adaptive enterprise management system under a changing external environment. *Business Inform*, 12, 435–440.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2018_12_64
10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). Draft law on amendments to certain laws of Ukraine regarding organizational principles for support in the agricultural sector No. 13202-1.
<https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=13202-1&conv=9>
11. Sikachyna, O., & Hahaliuk, T. (2025). Analytical review of the structure of Ukraine's agricultural sector in the context of European integration: Agropolitical report APD/APB/05/2025. https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Bericht-UA_251029_OS_FINAL.pdf
12. Skupeiko, V. V. (2018). Formation of an institutional and economic mechanism for ensuring the competitiveness of agricultural enterprises. *Economy and Society*, 15, 464–468.
https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/71.pdf
13. Timinskyi, O. H. (2016). Adaptive management technologies as a mechanism for ensuring the efficiency of organizational and management systems. *Management of Development of Complex Systems*, 27, 122–131.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2016_27_20
14. Khalina, V., & Kolbasynskyi, Yu. (2024). Theoretical basis of adaptive enterprise management. *Economy and Society*, 63, 1–6.
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-127>

Iryna Ivashkiv, Candidate of Economics, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Breeding, Seed Production and Introduction of Agricultural Crops, Prykarpattia State Agricultural Research Station Institute of Agriculture of the Carpathian Region of the National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine

Dmytro Shyian, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Marketing, Kharkiv National Economic University named after Semen Kuznets, Ukraine

Diana Shelenko, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Applied Economics, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ukraine

Dmytro Nemish, Candidate of Economic Sciences (PhD in Economics), Senior Research Fellow, Deputy Director for Research, Precarpathian State Agricultural Research Station Institute of Agriculture of the Carpathian Region of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine

Features of Adaptation of the Structure of Production of Crop Products in Various Sizes and Types of Agricultural Enterprises in the Conditions of Wartime Challenges in Ukraine

Abstract

Introduction. Ukraine's European integration is accompanied by the transformation of approaches to tourism development, with digitalisation, cross-sectoral cooperation, and ecosystem thinking becoming key priorities. Under contemporary conditions, the competitiveness of tourism destinations depends not only on their resource potential but

also on the ability of stakeholders to coordinate activities, exchange data, adapt to changing conditions, and comply with European standards of quality, accessibility, and security.

Purpose. The purpose of this study is to substantiate the conceptual foundations for developing a tourism ecosystem in the context of European integration and to identify the role of digital adaptation as a mechanism for coordinating stakeholder interaction and enhancing the competitiveness of tourism destinations.

Methodology. The research is based on systems, ecosystem, and structural-functional approaches. The study employs methods of theoretical generalisation, analysis and synthesis, structural-logical modelling, comparative analysis, and conceptual design. The empirical foundation includes European Union regulatory documents, analytical reports of international organisations, and contemporary research on digital transformation and tourism ecosystems.

Results. The study substantiates an ecosystem approach to tourism development that integrates public authorities, businesses, local communities, educational and cultural institutions, digital platforms, tourists, and other stakeholders into a unified value creation system. Digital adaptation is defined as an internal coordination mechanism that ensures efficient data exchange, service quality management, transparent communication, and evidence-based managerial decision-making. A structural model of the tourism ecosystem and a matrix of ecosystem gaps are proposed to identify barriers between resources, businesses, communities, information flows, local products, and external markets, while outlining digital solutions for overcoming these constraints.

Conclusions. The development of a digitally adapted tourism ecosystem constitutes an essential prerequisite for Ukraine's integration into the European tourism space. The proposed conceptual framework contributes to more effective destination management, stronger cross-sectoral partnerships, enhanced digital trust, and sustainable tourism development aligned with European standards.

Keywords: agricultural enterprises; farms; enterprise size; production structure; crop production; adaptation; martial law; external shocks; resilience; competitiveness.

Cite as: Ivashkiv, I., Shyian, D., Shelenko, D., and Nemish, D. (2025). Features of Adaptation of the Structure of Production of Crop Products in Various Sizes and Types of Agricultural Enterprises in the Conditions of Wartime Challenges in Ukraine. *Economic analysis*, 35 (4), 762-771 DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.04.762>